

UOT 82.362.1

<https://doi.org/10.59849/2218-4783.2025.1.252>

KAMİL ADIŞİRİNOV

XX ƏSRİN 50-60-CI İLLƏRİNDƏ ŞƏKİDƏ ƏDƏBİ PROSES
(“Səbuhi” ədəbi məclisi üzvlərinin yaradıcılıq nümunələri əsasında)

Məqalədə XX əsrin 50-60-cı illərində Şəkidə gedən ədəbi proses araşdırılır. Tədqiqatçı XX əsrin 50-60-cı illərində Şəki ədəbi mühitində poeziya nümayəndələri olan Camal Abdullayevin, əslən Cənubi Azərbaycandan olan Valeh və Muxtar Kiyasi qardaşlarının sovet ideoloji tələblərinin hökmranlıq etdiyi bir dövrdə ərsəyə gətirdikləri yaradıcılıq nümunələrini təhlil edib onların şeirlərini bədii meyarlar baxımından təhlil edir. Araşdırma sübut edir ki, bu şairlərin şeirləri XX əsrin 50-60-cı illərində “Şəki işçisi” qəzetinin səhifələrində dərc olunub. Təhlil olunan bədii nümunələrin mətn-struktur ölçüləri və məzmunu ondan xəbər verir ki, sözügedən sənətkarlar söz sənətinin sirlərinə dərinlən bələd olublar və zamanın dərin duyğularını açan tənqidi əsərlər, yaxud yüksək təsvir və ifadə gözəlliyi olan əsərlər yazıblar.

Tədqiqatçı əsərləri qiymətləndirərkən həyat həqiqətinin bədii həqiqətlə uyğunluğu prinsipinə əsaslanan tarixi-müqayisəli və tarixi-xronoloji metodları rəhbər tutmuşdur.

Açar sözlər: ədəbi proses, ədəbi-mühit, ədəbi dərnək, satira, qoşma.

Giriş: XX əsrin 50-60-cı illərində Şəkidə ədəbi proses diqqətəlayiq olmuşdur. Apardığımız araşdırmalar sübut edir ki, həmin illərdə Şəki ədəbi mühitində yazıb-yaradanların əksəriyyəti qələmlərini lirika sahəsində işlətməmişlər. 50-60-cı illərdə lirik yaradıcılıq fəaliyyəti göstərən Camal Abdullayev, Muxtar və Valeh Qiyasi qardaşları, Cabir Cəlilov, Nurpaşa Hümmətov, Xəlil Xəlilzadə, Məmmədiyyə Qarayev, Hikmət Ziya, Tofiq Qaffarov, Yaqub Mahir, Surağat Qurbani, Şahid Məmmədkərimov, Ələşrəf Şayan, Məmmədiyyə Süleymanlı, Məmmədəmin Səlimov və başqa istedadlı şairlərin əsərləri ilə tanışlıq sovet ideologiyasının meydan suladığı bir dövrdə onların yaradıcılıq istiqamətləri barədə təsəvvür yaradır. Bu illərdə “Nuxa fəhləsi” qəzetinin redaksiyasının nəzdində fəaliyyət göstərən ədəbiyyat dərnəyinin fəaliyyəti ilə dərnəyin sıralarında vaxtilə yaradıcılıq yolu keçmiş Sabit Rəhman, Bəxtiyar Vahabzadə, Əhməd Rəhimov və başqa görkəmli yazıçılar maraqlanırlar, tez-tez Şəkiyə gələrək ədəbiyyatsevərlərin və dərnək üzvlərinin qonağı olmuşlar. “Nuxa fəhləsi” qəzetinin 1957-ci il 2 avqust [5], 24-29 may [6; 7], 1958-ci il 18 aprel [8], 1960-cı il 4 mart [9] tarixli saylarında verilmiş “Ədəbiyyat dərnəyində” başlıqlı yazılardan tədqiq olunan dövrün ədəbi inkişaf səviyyəsi və istiqamətləri haqqında dolğun məlumat almaq mümkündür. Tədqiq olunan illərdə Şəki ədəbi mühitində poeziya ilə yanaşı, nəsr də inkişaf edirdi. Şəki yazıçılarının nəsrində istifadə etdiyi əsas janr hekayə janrı idi. Sonrakı 70-80-ci illərdə Zaman Qarayevin, Məmməd Cələbiyevin yaradıcılığında povest janrına da müraciət edilmiş, hətta əsrin 90-cı illərinin sonlarında və XXI əsrin birinci onilliyində Yaşar Qəlbınurun (Ağayevin) və mühəndis Akif Salamovun qələmindən roman janrının da maraqlı nümunələri çıxmışdır. “Nuxa fəhləsi” qəzetinin nəzdindəki ədəbiyyat dərnəyinin sıralarında yaradıcılıq yolu keçən yazıçı Zaman Qarayevin qeydləri tədqiq olunan illərdə ədəbi mühitin inkişafında qəzetin rolunun səviyyəsini nəzərimizə çatdırır. Yazıçı yazır: “Mən 1954-cü ildən “Nuxa fəhləsi” qəzetində iştirak edirəm. Qəzet səhifələrində məqalələrim, hekayə və oçerklərim dərc edilmişdir. Yaradıcılığımın yüksəlməsində qəzetin mənə çox köməyi olmuşdur. 1955-ci ildə “Ceyrançöl qoruğunda” adlı povest üzərində işləyirdim. Qəzetdə həmin əsərdən parçalar verildi ki, bu da məni daha da gərgin işləməyə həvəsləndirdi. Beləliklə, qəzet mənə bir məktəb oldu. Bilmədiyim və çətinlik çəkdiyim sahələri qəzet vasitəsi ilə öyrəndim. Redaksiya yalnız mənim yox, bir neçə gənc yazanların yetişməsinə də kömək etmiş və etməkdədir. Bunun üçün “Nuxa fəhləsi” qəzeti redaksiyası yanında ədəbiyyat dərnəyi təşkil edilmişdir. Bu dərnəkdə 30-a qədər gənc ədəbi qüvvə iştirak edir”[10]. Araşdırılan dövrdə nəsr sahəsində Sabir Əfəndiyev, Lütfuli Həsənov, Məmməd Cələbiyev, Zaman Qarayev, Məmmədiyyə Süleymanlı, Tofiq Qaffarov, Ələşrəf Şayan, Hüseyn Rəsulov

qələm çalırdılar. Epik səpgidə yazılan əsərlərdə zamanın iç üzünü açan tənqidi-satirik istiqamətli nümunələrə də rast gəlmək olurdu. Satirik-realist nəsr bu dövrdə Lütfuli Həsənovun, Ələşrəf Şayanın, Tofiq Qaffarovun, Sabir Əfəndiyevin, Məhyəddin Abbasovun, Məmmədiyyə Süleymanlının qələmindən çıxmış hekayələrdə öz kəsəri ilə diqqətçəkici idi.

Poeziyada dahi şair M.Ə.Sabirin satira ənənələri inkişaf edirdi. Yaqub Mahir, Surağat Qurbani, Valeh Qiyasi, Ənvər Mirzəoğlu (Mustafayev), Ələşrəf Şayan, Tofiq Qaffarov, Sabir Əfəndiyev və başqaları heç bir təqib və təsirdən qorxmayaaraq zamanın eybəcərliklərini tənqid hədəfinə çevirirdilər. Bu satiriklər üçün “Nuxa fəhləsi” qəzeti bir tribuna kimi kifayət etməmiş, Bəxtiyar Vahabzadənin, Nurpaşa Hümətovun, Sabir Əfəndiyevin, Məmmədiyyə Süleymanlının, Zəhid Zeynallının, Teymur Xəlilovun, Osman Cüməzadənin, Yaqub Mahirin satirik məzmunlu şeir və felyetonları dövrün mərkəzi satirik orqanı olan “Kırpi” jurnalının səhifələrində də özünə yer almışdı.

Əsas hissə: Bu dövrün lirik şeir meydanında özünəməxsus yeri olan şairlərindən biri Camal Abdullayev olmuşdur. Onun yaradıcılığında vətənpərvərlik, məhəbbət və təbiət mövzusu aparıcı yer tutur. Şair 50-60-cı illərdə yazmış olduğu “Bu vətəndə doğulmuşam” [1], “A Kür” [2], “Moskva” [3], “Bilmirəm” [4] və başqa şeirlərində sosializmin daha da möhkəmləndiyini öz lirik hiss və düşüncələrindən keçirərək canlandırmışdı. “Moskva” [3] adlı şeirində şair ümumi vətəni olan SSRİ-nin paytaxtı Moskva şəhərinin gözəlliyinə məftunluğunu bildirərək onu tərənnüm etsə də, on beş respublikanın içərisində doğma Vətəni Azərbaycanı, dünyaya tamı ilə səs salan Quba almasını vəsf etməkdən çəkinməmişdir:

Gürcüstan limonu, Quba alması,
Bir yeni tam verdi bu xoşbəxt elə.
Səadət, qardaşlıq, dostluq mahnısı,
Yayılır hörmətlə hər dildən-dilə [3].

Camal Abdullayevin “Bilmirəm” [4] qoşması onun məhəbbət ünvanlı şeirlərinin müvəffəqiyyətli nümunəsi kimi götürülə bilər. Şeirin lirik qəhrəmanı sevgilisinin vüsali ilə yaşayan bir aşıqdır. Aşiq sevgilisinin hər nazına dözü, sevgilisinin ona biganə münasibət bəsləməsi onu üzür:

Nədən söhbət açım, nədən söz yazım,
Ürək danışanı deyər bilmirəm.
Məndən uzaqdadır eşqin budağı,
Əlim yetişməyir, əyər bilmirəm.

Qıyqacı baxışla alır canımı,
Saz edir astaca çalır canımı,
Hər dəm yanar oda salır canımı,
Amma ayrı gəzir niyə, bilmirəm [4].

Şeirdə eşqin budağa bənzədilməsi, sevgilinin aşiqin qəlbini xəyal kimi süzüb səyyah kimi gəzməsi, canını saz edib çalması poetizmlərdir və şairin sənətkarlıq qüdrətindən xəbər verir. Şairin yurduna bağlılığı, onun təbiətinə vurğunluğu “A Kür” [2] şeirində bədii ifadəsini tapmışdır. Şair Kür çayını Azərbaycana xüsusi gözəllik verən bir təbiət gözəli kimi tərənnüm etməklə yanaşı, onun təsərrüfat əhəmiyyətindən də söz açır:

Nə ola, coşanda sinəmdə ürək,
Səninlə birlikdə axaydım, a Kür.
Zümrüd çəmənlərə baş vuran zaman,
Dayanıb hüsnünə baxaydım, a Kür [2].

50-60-cı illər Şəki ədəbi mühitinin formalaşmasında əslən Cənubi Azərbaycandan olan Valeh və Muxtar Qiyasi qardaşlarının mühüm rolu olmuşdur. Muxtar Qiyasinin şeirləri lirik, Valeh Qiyasinin şeirləri isə daha çox lirik-satirik axardadır. Əməksevərlik, vicdanlı əməyin tərənnümü ədəbiyyatımızın həmişə aparıcı mövzularından olmuşdur və ümumazərbaycan ədəbiyyatında olduğu

kimi, Şəki ədəbi mühitində də bu mövzu lirik və satirik poeziyada özünə yer almışdı. Şair Valeh Qiyasi faydalı əməkdən yayınıb, gününü mənasız keçirən, az işləyib çox qazanc əldə etmək istəyən insanları “Durma kişi” [11] satirasında tənqid etmişdi. Satiranın birinci bəndində əməkdən yayınan tənbel insanlar əməksevərliyə səslənilir:

Ucalır insan oğlu işlə, əmi,
Göstərib qüdrətini işlə, əmi,
Zəhmətin bəhrəsini dişlə, əmi,
Bizə gəl, hiylə, kələk qurma, kişi.
Kölgədə daldalanıb durma, kişi [11].

“Ümidimiz son bahara var hələ” [12] adlı satirasında şair dövlət Kommunal Təsərrüfat İdarəsində olan yarıtmaz fəaliyyətdən söz açır. Şəhərdə ilin bütün fəsillərində tikinti işlərinin aparılmasının vacib olduğu bir halda, idarə rəhbərlərinin bu işə laqeyd münasibəti nəticəsində ilin payız və qış aylarında tikinti işləri aparılmır. Nəticədə bu laqeydliyin də əsas əziyyətini uzun illər mənzil növbəsində duran vətəndaşlar çəkir. Valeh Qiyasi ustadı M.Ə.Sabirin yolu ilə gedərək Tikinti-Təmir Kontoru başçısının dili ilə onun işə olan laqeydlik hissini, mövcud vəziyyəti oxucusuna aşağıdakı kimi nəql edir:

İşdən qalıb icazəsiz, iznsiz,
Qış günləri gedin rahat gəzin siz,
Bir balaca çətinliyə dözün siz,
Çox yağacaq sısqa yağış-qar hələ.
Ümidimiz son bahara var hələ [12].

Satiranın üçüncü və dördüncü bəndlərində şair ifşanı daha da kəskinləşdirərək yarıtmaz idarəçiliyin xalq işinə can yandırmayanların əlində olduğunu, bəhanələr aləminin bolluğunu, üç ay qışın tikinti idarəsinin rəhbərinə və onun əməkdaşlarına sevinc gətirdiyini mənfi tipin dili ilə tənqid edərək yazır:

Biz deyirik indi bahar, yaz deyil,
Görməli işlər də hələ az deyil,
Nə etməli, maşınlar da saz deyil,
Çox yağacaq sısqa yağış-qar hələ.
Ümidimiz son bahara var hələ [12].

Valeh Qiyasinin satirik ilhamının zirvəsini İranda siyasi repressiyanın baiskarı, xalqın qaniçisi olan şah rejiminə nifrətini ifadə edən “İran şahına” [13] adlı satirik şeiri təşkil edir. Şeir başbaşa İran şahına nifrət üzərində qurulmuşdur. Şair satirada onun adını çəkməkdən çəkinmişdir. Əsərdə şairin işlətdiyi tənqid boyaları digər satiralarındakindən daha tündür. Digər soydaşları kimi vətəninə didərgin düşməsinin səbəbini şair şahlıq rejiminin yeritdiyi anti-Azərbaycan siyasətdə görür. O, İran şahının yeritdiyi irticaçı siyasəti, onun quru şahlıq titulu ilə fəxr edib od-alovla, qanla oynadığını, yoxsullara divan tutduğunu, zamanı gəlincə yoxsulların divanının amansız olacağını ona xatırladaraq yazır:

Fəxr etsən də quru adla, sanla, şah,
Oynasan da od-alovla, qanla, şah,
Bir başa düş, yaxşı düşün, anla, şah,
Geniş dünya bu gün gəlir dar sənə.
Yoxsulların bir divanı var sənə [13].

Şair şahın ingilislərin təsiri altına düşüb xalqı incidərək vergiləri artırdığını, şan-şöhrət düşkünü olduğunu, sonda yoxsullar tərəfindən məhv ediləcəyini şeirin ikinci bəndində qəzəblə onun nəzərinə çatdırır:

Atan kimi yada uydun, ay nadan,
Şan-şöhrətə, ada uydun, ay nadan,

Bəsdir daha xalqı soydun, ay nadan,
Geniş dünya bu gün gəlir dar sənə.
Yoxsulların bir divanı var sənə [13].

Satirada Valeh Qiyasinin cəmiyyətə siyasi baxışının ən orijinal tərəfi İranın dünya inkişafından geridə qalıb orada olan şahlıq rejimini doğru olaraq “gen dünyanın köhnə donu” adlandırmasıdır. Şərin sonuncu bəndində şaha nifrətini cilovlaya bilməyən şair onu cəllad adlandırmaqdan çəkinməmişdir. Şairə görə, artıq cəllad şahın sonu çatmışdır:

Gen dünyanın köhnə donu, ey cəllad,
Dəyişibdir bil ki, bunu, ey cəllad,
Ömrünün də çatıb sonu, ey cəllad,
Geniş dünya bu gün gəlir dar sənə.
Yoxsulların bir divanı var sənə [13].

Valeh Qiyasinin lirikasında heca vəzninin bədii imkanlarından bacarıqla istifadə edilmişdir. Baxmayaraq ki, şair ədəbiyyat nəzəriyyəsinin şeirin qarşısına qoyduğu tələblərlə bağlı heç bir təhsilə malik olmamış, sadə bir sənətkar-bənnə olmuşdur, ancaq əsərlərində nəzəri biçim yeri-yerindədir. Onun “Ana ürəyi” [14], “Bir may” [15], “Bulaq” [16], “A daxma” [17] şeirləri müxtəlif mövzularda yazılmış, ancaq Şəki ədəbi mühitində ümumi səciyyə daşıyan əsərlərdir. Belə ki, bu mövzular onun qələmində yeni deyildir, lakin şairin fərdi üslubu orijinaldır. Valeh Qiyasi “Ana ürəyi” [14] şeirində ana müqəddəsliyini və ülviliyini vermək üçün şeirin beş misralıq bənd formasını seçmişdir. “Ana” sözünün mənası şeirdə bütövlüklə açıqlanmışdır:

Ötsə başın üstədən acı ruzigar,
Tutmaz ana qəlbi bir yerdə qərar,
Tək səni düşünər, tək səni anar,
Çünki sənən onun ömür çiçəyi,
Dünyadan genişdir ana ürəyi! [14].

Valeh Qiyasinin “Bulaq” [16] şeiri təbiət mövzusunda yazılmışdır. Şeirdə bədii fikir dərin və dolğundur. Suyu həyat amili kimi yanaşan şair şeirdə bədii şəkildə su çeşməsi ilə sənət çeşməsinə qarşılaşdırır və belə qənaətə gəlir ki, sənət çeşməsindən saf su içilərsə, sənətkarın söz bulağı bülərlənib çağlayar. Qeyd etdiyimiz qarşılaşdırma şeirdə aşağıdakı kimi verilir:

Yayılr aləmə günəşin nuru,
Parlayır qaynayan gözü, daş bulaq!
Çeşmənin tərtemizdir, suyun dupduru,
Elə bil aynadır üzün, daş bulaq! [16]

Valeh Qiyasinin “A daxma” [17] şeiri dahi M.F.Axundzadənin Şəkidə doğulub iki yaşınadək yaşadığı ev-daxmaya həsr edilmişdir. Şair balaca bir daxmadan dünyaşöhrətli bir şəxsiyyətin pərvazlanmasını böyük ilham və məhəbbətlə tərənnüm etmişdir. Balaca daxmanı seyr edərkən “Səbuhi”ni – dahi M.F.Axundzadəni bir anlıq xatırlayan şair yazır:

Gördüm “Səbuhi”nin izi var səndə,
Qurduğu ocağı, közü var səndə,
Hikmətli söhbəti, sözü var səndə,
Kamanı, qavalı, sazı, a daxma [17]

Qiyasi qardaşlarından Muxtar Qiyasinin yaradıcılığına incə lirizm, yurda və təbiətə bağlılıq xasdır. Ömrünün müəyyən hissəsini Şəkidə keçirən, bədii yaradıcılıqla, sonra isə Bakı şəhərinə köçərək Azərbaycan Dövlət Xarici Dillər İnstitutunda (hazırkı Azərbaycan Dillər Universiteti) ali pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olan Muxtar Qiyasinin şeirləri də bədii dilin incəliklərinə söykənmişdir. “Gözəl şeir” [18] adlı şeirində şair sanki şeir necə yazılmalıdır tələbini mənalandırmışdır. Şairə görə, gözəl şeir müəllifi qüdrətləndirən, şöhrətləndirən bir vasitədir. Bu cür şeirlər ətirli çiçək kimi qəlb-

lərə hopub, hamı tərəfindən əzbərlənir, dildən-dilə, nəsil-dən-nəslə keçərək əbədlilik qazanır. Bu əbədliliyin şair istedadından başqa bir şərti də var ki, o da vətən məhəbbəti ilə yoğurulmasıdır:

Düşüb ağıza, dilə,
Sən nəsidən-nəsilə
Keçən bir yadigarısan,
Dünya durduqca varsan.
Çünki yaranmısan sən
Vətən məhəbbətindən [18].

Doğma yurda, Nuxa şəhərinə, onun təbiətinə olan sevgi və vurğunluq Muxtar Qiyasinin “Nuxanın dağları” [19] şeirində böyük sənətkarlıqla verilmişdir. Şeirdə olan bədilik, məcazlar sisteminin gözəlliyi ilk bənddən oxucunun diqqətini cəlb edir:

Nuxanın dağları cərgə-cərgədir,
Dümağ buludlardan çalması vardır.
Gəl ki, bu yerlərin hüsnü özgədir,
Üzümü, heyvası, alması vardır [19].

Şairin “Bənövşə” [20] və “Füzuli” [21] adlı şeirlərində də kompozisiya bitkinliyi, yeni fikir söyləmək meyli, bədii düşüncəyə, fərdi özünəməxsusluğa sadıqlıq hakimdir. M.Qiyasinin “Hörüklər” [22] (1960) şeirində bədii qayə daha dərinidir. Şair şeirin birinci bəndindən çadra əsarətini vurğulayıb, ona müsbət mənə verərək çadranı hörükləri naməhrəmdən qorumaq vasitəsi kimi təsvir edir. Birinci bəndin dördüncü misrasında şair ideyanı daha da müasirləşdirərək bu günümüz üçün kütləvi hal alan uzun hörüklərin kəsilməsinə etirazını bildirir:

Çoxu çadra altı gizlətdi sizi,
Dəyməsin “naməhrəm” gözə hörüklər.
Çoxu da bilməyib qiymətinizi,
Kəsib qatdı sizi toza, hörüklər! [22].

Hörüklərin milli qız-gəlinlərimizin iftixarı olduğunu vurğulayan şair hörük saxlamağı qız-gəlinlərimiz üçün ulu babalardan yadigar sayır:

Həmişə sizinlə edir iftixar,
İsmətli gəlinlər, həyalı qızlar.
Bu xoş bir adətdir qalmış yadigar,
Ulu babalardan bizə, hörüklər [22].

Nəticə: Təhlillərdən göründüyü kimi, XX əsrin 50-60-cı illərində Şəki ədəbi mühitində ədəbiyyat dövrün siyasi tələblərinin çərçivəsindən çıxaraq milli zəmində cəmiyyəti müxtəlif tərəflərdən əks etdirmişdir. Azərbaycan ədəbiyyatının Şəki məktəbinin layiqli təmsilçilərinin qələmi ilə poeziyamız mövzu, janr və üslub baxımından zənginləşmişdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Abdullayev C. Bu vətəndə doğulmuşam: şeir. “Nuxa fəhləsi” qəz., Nuxa, 1958, 27 aprel.
2. Abdullayev C. A Kür: Şeir. “Nuxa fəhləsi” qəz., Nuxa, 1958, 12 oktyabr.
3. Abdullayev C. Moskva: Şeir. “Nuxa fəhləsi” qəz., Nuxa, 1957, 9 iyun.
4. Abdullayev C. Bilmirəm: Şeir. “Nuxa fəhləsi” qəz., Nuxa, 1959, 14 iyun.
5. Ədəbiyyat dərnəyində. “Nuxa fəhləsi” qəz., Nuxa, 1957, 2 avqust.
6. Ədəbiyyat dərnəyində. “Nuxa fəhləsi” qəz., Nuxa, 1957, 24 may.
7. Ədəbiyyat dərnəyində. “Nuxa fəhləsi” qəz., Nuxa, 1959, 29 may.
8. Ədəbiyyat dərnəyində. “Nuxa fəhləsi” qəz., Nuxa, 1958, 18 aprel.
9. Ədəbiyyat dərnəyində. “Nuxa fəhləsi” qəz., Nuxa, 1960, 4 mart.
10. Qarayev Z. Gənc ədəbiyyat həvəskarlarına böyük qayğı. “Nuxa fəhləsi” qəz., Nuxa, 1957, 23 yanvar.

11. Qiyasi Valeh. Durma kişi: Satira. "Nuxa fəhləsi" qəz., Nuxa, 1959, 31 may.
12. Qiyasi Valeh. Ümidimiz son bahara var hələ: Felyeton. "Nuxa fəhləsi" qəz., Nuxa, 1959, 29 mart.
13. Qiyasi Valeh. İran şahına: Satira. "Nuxa fəhləsi", qəz., Nuxa, 1959, 14 iyun.
14. Qiyasi Valeh. Ana ürəyi: Şeir. "Nuxa fəhləsi", qəz., Nuxa, 1960, 14 fevral.
15. Qiyasi Valeh. Bir may: Şeir. "Nuxa fəhləsi", qəz., Nuxa, 1959, 1 may.
16. Qiyasi Valeh. Bulaq: Şeir. "Nuxa fəhləsi", qəz., Nuxa, 1959, 20 dekabr.
17. Qiyasi Valeh. A daxma: Şeir. "Nuxa fəhləsi", qəz., Nuxa, 1959, 18 yanvar.
18. Qiyasi Muxtar. Gözəl: Şeir. "Nuxa fəhləsi", qəz., Nuxa, 1958, 12 oktyabr.
19. Qiyasi Muxtar. Nuxanın dağları: Şeir. "Nuxa fəhləsi", qəz., Nuxa, 1959, 18 yanvar.
20. Qiyasi Muxtar. Bənövşə: Şeir. "Nuxa fəhləsi", qəz., Nuxa, 1959, 12 aprel.
21. Qiyasi Muxtar. Füzuli: Şeir. "Nuxa fəhləsi", qəz., Nuxa, 1958, 12 avqust.
22. Qiyasi Muxtar. Hөрүklər: Şeir. "Nuxa fəhləsi", qəz., Nuxa, 1960.

AMEA-nın Şəki Regional Elmi Mərkəzi
E-mail: Kamil.adisirinov@mail.ru

Kamil Adyshirinov

LITERARY PROCESS IN SHEKI IN THE 50-60s OF THE TWENTIETH CENTURY (Based on creative examples of members of the literary assembly "Sabuhi")

The article examines the literary process that took place in Sheki in the 50-60s of the twentieth century. The researcher examines the creativity of literary figures in the Sheki literary milieu of the 1950-1960s, specifically Jamal Abdullayev and the brothers Valeh and Mukhtar Kiyasi. They were natives of South Azerbaijan, and their works were created during the period of Soviet ideological demands. Their poems are regarded here from the point of view of artistic criteria. The poems of these poets were published on the pages of the "Sheki Worker" newspaper in the 50s-60s of the twentieth century, according to research. The linguistic and organizational structure of the analyzed artistic samples suggests that the authors concerned were well-versed in the nuances of literary expression and composed critical works that uncovered the underlying emotions of the time, displaying a high degree of description and artistic skill.

During the evaluation of the works, the researcher was guided by historical-comparative and historical-chronological methodologies based on the principle of correspondence between the truth of life and artistic truth.

Keywords: *literary process, literary milieu, literary circle, satire, goshma.*

Камиль Адыширинов

ЛИТЕРАТУРНЫЙ ПРОЦЕСС В ШЕКИ В 50-60-Е ГОДЫ XX ВЕКА (На основе образцов творчества членов литературного собрания «Сабухи»)

В статье рассматривается литературный процесс, происходивший в Шеки в 50-60-е годы XX века. Исследователь анализирует образцы творчества представителей поэзии в шекинской литературной среде 1950-1960-х годов: Джамала Абдуллаева и братьев Валеха и Мухтара Кияси, выходцев из Южного Азербайджана, создававших свои произведения в период господства советских идеологических требований, и анализирует их стихотворения с точки зрения художественных критериев. Исследования доказывают, что стихи этих поэтов

публиковались на страницах газеты «Шекинский рабочий» в 50-60-х годах XX века. Текстово-структурные размеры и содержание анализируемых художественных образцов свидетельствуют о том, что рассматриваемые авторы были хорошо знакомы с секретами словесного искусства и писали критические произведения, раскрывающие глубокие чувства того времени, с высоким уровнем описания и красотой выражения.

При оценке произведений исследователь руководствовался историко-сравнительным и историко-хронологическим методами, основанными на принципе соответствия жизненной правды художественной правде.

Ключевые слова: *литературный процесс, литературная среда, литературный кружок, сатира, гошма.*

**Daxilolma tarixi: İlkin variant 23.01.2025
Son variant 20.02.2025**